

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSUGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisdiednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Fazakas József.

BELMUNKATÁRSÁK: BALÓ JÓZSEF, BANYAI ÁRPÁD, BOGA KÁROLY, PORTSÁK GYULA, DR. FERENCZI ZOLTÁN
SÓLYOM JÁNOS, SZENTGYÖRGYI LAJOS ÉS ZAJZON DÉNES.

Megjelenik — július és augusztus havát kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal. — **Előfizetési ára:** egész évre 3 frt., félévre 1 frt 50 kr. — Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számítottak. — Kéziratok nem adnak vissza.

E közlöny beltartalmát illető közlemények a szerkesztőhöz (Fapiaczer 6-ik szám.), az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — SÓLYOM JÁNOS, községi iskolai tanító, egyleti péczárnok címén — a kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendők.

A gyakorló iskola s a gyakorlati kiképzés.

(Vége).

A rendes próbatanítások, valamint a rákövetkező bírálatok, azt hiszem a legtöbb tanítóképezdében úgy hajtják végre, a mint azokat a miniszt. tanterv előírja. Ezek az utasítások véleményem szerint, nincs is mit változtatni. Az illető szaktanár jelenléte ugy is csak feltételelesen kívántatik, ha t. i. érkezik, a mi azonban ritka eset. Legfennebb az az intézkedése vitatandó meg, hogy a mezejtett bírálatok után „a megvitatott tanításról minden növendék újból egy tervvázlatot készít, s azt a gyakorló iskolai füzetébe bevezeti.” Mert ha ez számukra mint a gyanánt akar szolgálni, akkor még egy revision okvetlenül keresztül kell menni minden dolgozatnak, a mit aztán az újból való letisztázás kellene hogy kövessen. Már pedig ez a revidálás, tekintve a két osztály népességét s a gyakori próbatanítást, akkora munkát adna a gyakorló tanítónak s a módszertan tanárának, a mely minden szabad idejüket egészen lefoglalná, s haszna teljességgel nem állna arányban a ráfordított fáradsággal.

Áttekintésül foglaljuk röviden össze eddigi tárgyalásainkból azokat a javasolt és czélszerűnek mutatkozott intézkedéseket, melyek a növendékek gyakorlati kiképzését célozzák.

A II. osztály növendékei közül a megállapított sorrend szerint, mely idő közben a szükség szerint változtatható; két növendék naponta jelen van a gyakorlóban, itt figyelemmel kíséri a tanítás menetét, a rendtartási és fegyelmelési eljárásokat; szemlélődéseikben vezérli és tájékoztatja őket a gy. tanító. E mellett a hospitáló pár leírja a következő napra előre kiadott tantervet, s ezt még az nap eljuttatja osztálytársai kezeihez, a kik azt mindnyáján tartoznak magoknak lemásolni.

A III. osztályból hospitál a gyakorlóban naponta egy növendék, váltakozva a sorrend szerint. Ezen kívül hetenként egyszer a képezdei órarendben kitűzött órán egy másik (esetleg egymásután két) növendék az egész osztály jelenlétében próbatanítást tart, írásban előre kidolgozott s a gyakorló tanító által helybehagyott, vagy kijavított tervezete szerint. A próbatanítást követi a fennebb leírt bírálat, melyről jegyzőkönyv vétetik fel. A növendékek rendre teljesítik a jegyzői kötelességet.

A IV. oszt. növendékeinek napontai hospitálása és hetenkénti rendes próbatanítása ugy szintén a bírálat s a jegyzőkönyvre vétel is az előbbihez hasonló módon tör-

ténik. De itt már a hospitáló növendék soron kívül is tart próbatanításokat egyik-másik korosztálylyal, a melynek t. i. a tárgyára előkészült és szóval elmondott terve a gy. tanító helybehagyását kiérdemelte.

Mint hogy a tanítóképző intézeteknek kettős feladatot kell teljesíteniük, t. i. az általános képzést és a szakképzést, ha teendőiket arányosan akarják beosztani, a gyakorlati útbaindítást illetőleg az elmondottaknál többet aligha tehetnek; vagy különben a másik, nehezebb feladathoz szükségelt idő és erő egy részét kell lefoglalniok. Egyébiránt a mi eddig szerzett tapasztalásunk azt igazolja, hogy ennyi gyakorlati útbaindítás éppen elég a végre, hogy a tanítójelölt azontúl a maga lábán tudjon járni; feltéve természetesen, hogy ő maga is akar, s a tanítói pályához elegendő hajlama, tehetsége és kitartása van; mert ha nincs, azt a képezde adni úgy sem tud, s a pályatévészett növendék csak kontár marad akármennyi dressura mellett is.

Az általános képzés és a szakképzés két egymás mellett haladó cursusa akár úgy hagyassék, a mint a miniszteri tanterv előírja, akár úgy rendeztessék be, hogy az általános képzés tantárgyai a harmadik tanév végével befejezést nyerjenek, s a negyedik év csupán azok elismétlésére, de különösen a gyakorlati kiképzésre fordítassék: egyik esetben sem lesz szabad a gyakorló iskolát egészen lefoglalni a tanítónövendékek palaestrájává. Az iskolára nézve végzetes lenne a tanítási gyakorlatoknak oly mérvű kibővítése, hogy mindegyik növendék hozamosabb ideig, pld. egy-egy héten át maga foglalja el a tanító helyét, s maga vezesse és fegyelmelje ez idő alatt az egész iskolát. Igaz, hogy a képezde növendékei nyerneek ez által, de hát a gyakorló iskola gyermekei?!

Hiu remény lenne azt várni, a tantervnek akármiféle változtatásától is, hogy akkor aztán a gyakorló tanító, meg a módszertan tanára összeműködő buzgóságának majd sikerülni fog mindegyik növendékből egyenlően jó tanítót és nevelőt formálni. A nevelés-oktatás nem mesterség, hanem művészet. A módszer nem csupán rutinból áll. a mit külső fogások eltanulása és begyakorlása útján el lehet sajátítani. A módszer a tanító összes szakismereteinek, logikájának, temperamentumának, emberismeretének, a tanítvány és a tanítói hivatás iránti szeretetének összeműködő nyilatkozata, szóval egész személyiségének, összes műveltségének a kifolyása. Ugyanazon képezdében, ugyanazon nevelés-oktatás mellett a növendékek egyéniségei különböző módon érvényesítik magokat. Már pedig gyermekekénél, az elemi iskolában csak az

egyöntetű tanítás s az egyformán következetes és tapintatos bánásmód biztosíthatják a sikert. Melyik szülő adná gyermekét a gyakorló iskolába, ha megtudná, hogy ott 20—25 héten át mind csak kezdő tanító növendékek gyakorolgtatják rajta magokat a tanítás és nevelés mesterségében és pedig nem is csak egy, hanem mind a hat esztendőn keresztül?! Ilyen berendezés mellett mikor tanítana a gy. tanító, és ki lenne felelős a tanítás eredményeiért? Így néhány év alatt néptelenné válnék a gyakorlóiskola, mert senki sem akarná gyermekét olyanszerű olcsóbb kelmének tekinteni, mint a milyet az iparos inasnak ad a kezébe gazdája, hogy azon gyakorolja be még ügyetlen keze fogásait.

Ez ellen első tekintetre fölmerülhet az az ellenvetés, hogy ezek szerint a képezde-végzett tanítójelöltre majd künn az életben sem lehet iskolát bízni, mert hiszen ott is csak kezdő lesz, s a gyermekeket ott sem szabad olcsóbb kelméknek tekinteni; de ez az ellenvetés azonnal elbukik, mihelyt közelebből megnézzük. Igaz, hogy midőn a tanítójelölt állomását elfoglalja, az első héten csak olyan kezdő is, mint volt képezdei növendék korában, de már a következő heteken mind gyakorlottabb lesz, mert folyvást ő tanít egyedül, és pedig tanít annak tudatában, hogy a végeredményt tőle fogják majd számon kérni; tudja és érzi, hogy ő a felelős a rábízott egész iskoláért mind a szülőkkel, mind az előljárással szemben. A következő évben az ő iskolája benne már egy egész esztendői praxissal rendelkező tanítót bír, míg a gyakorlóiskolában a következő években is mind csak kezdők próbálgatónak. Aztán meg az ő iskolájához nincsenek olyan magas igények kötve, mint a gyakorlóhoz, a melynek nem csak a tanév végén felmutatandó eredményeiben, hanem napontai eljárásaiban is mintául kell szolgálnia.

Fölvettett egy másikféle javaslat is, mely a gy. iskola eddigi berendezkedésének megváltoztatására irányul; az t. i., hogy az osztatlan gy.-iskola komplikált szervezete egyszerűsítették oly formán, hogy a korosztályok két szakaszba csoportosíttassanak, s ne legyenek egyszerre mind jelen a gyakorlóban, hanem egy pár óráig az egyik szakasz (p. o. a IV., V. és VI. osztály) azután egy pár óráig a másik (I., II., III. oszt.). Ez az ajánlott új intézkedés azonban nem ígérkezik czélszerűbbnek a meglévőnél. Mert 1) Míg az egyik szakasz az iskola tantermében tanul, hol töltse az időt addig a másik szakasz? Az iskola udvarán (tőlen) vagy otthon? És kinek a felügyelete alatt? A szükséges taneszközök nélkül, melyeket csak az iskola rendelkezik, hogyan lehet a gyermekeket hasznos munkával elfoglalni? Mindig csak leckét hagyni, magoltatni, vagy házi feladványokkal gyötörni?! Így a gyakorló iskola nem lenne követendő minta a falusi népiskolák számára. 2) Az osztatlan népiskolában kevés idő jut arra, hogy a tanító kiválóan egy osztállyal foglalkozzék. A szükséges ismétlésre, begyakorlásra nincs más mód és alkalom, mint azok a magánfoglalkozások, melyek a fenmaradt időben a tanító szeme előtt, az ő terve és utasítása szerint folynak naponként benn a tanteremben. 3) A tanítóképző székhelyen létező többi elemi iskolában a tanítás d. e. 3, és d. u. 2 órán át tart. Ehhez vannak a szülők szokva s e szerint osztják be háztartásuk rendjét. E gyakorlattól eltérő elemi iskola a szülők gondját gyermekeikre való felügyelet tekintetében naponként tetemesen megszorítaná, s e miatt, nagy valószínűséggel rövid időn elvesztené népszerűségét s elnéptelenednék. 4) Egy lelkiismeretes gyakorló-tanítónak naponként öt órán át annyi korosztály tanítása, fegyelmezése, foglalkoztatása és tantervének megkészítése úgy igénybe veszi egész munkaidejét és erejét, hogy tanóráit még

szaporítani s öt még jobban megterhelni, nem csak túlságosan aránytalan lenne a többi tanárok teendőihez és órái számához képest, hanem méltánytalan és igazságtalan is. Engedjünk neki is egy kis pihenőt; hadd juthasson ő is lélegzethez.

Egészen véve a gyakorlati képzés s a gyakorló-isk. berendezése is tanítóképzőinknek azon kérdései közé tartozik, melyek több irányú körültekintést és tapintatos elbánást szükségelnek. Hiába odatnék még valamelyik tekintetben bármily kedvezőleg, ha más oldalról jogos kívánságok maradnának kielégítetlenül, vagy oly tényezők szenvednének sérelmet, a melyeknek jóakaratu közreműködése nélkül sikerre számítani nem lehet. Az ilyen egy oldali javítással pár év múlva megint csak itt állanánk, a hol most, t. i. sürgetnünk kellene, hogy javítsunk.

Paal Ferencz.

Család és iskola.

(Vége)

B) A tanuló kötelesség teljesítésének ellenőrzése a szülők részéről minél több oldalú és pontosabb legyen. Kérdezze ki fáradhatatlanul a leccskéket. Ha a gyermek nem tanul, de azzal érvel, hogy nincs lecke, tudakozza meg mástól. Buzdítsa folytonosan gyermekét a tanulásra mindaddig, míg csak az jól meg nem tanulta feladatait. Írásbeli dolgozatait tekintgesse meg s fordítson gondot arra, hogy a tanuló azokat be ne piszkolja, el ne hanyja. Ha csak ezt a csekélységet is minden szülő megtenné, mily más képe volna a tanuló taneszközeinek, irkáinak, füzeteinek! Mert csak elvéve találunk e tekintetben kifogástalanokat, kiknél magukban megvan az előszeretet és hajlam a tisztaság és a szabályos rend iránt. Ne engedje meg továbbá a szülő, hogy a gyermek akármi-féle csekély okból az iskolai tanítást vagy csak feladatainak elvégzését is elmulasztja. Maga a szülő pedig sohasse legyen oka a tanuló óramulasztásának. (Megtörtént velem, hogy osztályfő koromban egy I. o. b. tanuló hétfőn délután 1 óra mulasztását másnap, a mikor kérdőre vontam, azzal igazolta, hogy vásár alkalmából sokáig vártak az ebéddel a vendégekre, s ő nem jöhetett 2 óraker iskolába. Nyilván a praesidiumra kellett ülnie!) Ha a tanuló elvégezte teendőit, adjon neki a szülő engedélyt, s a mennyiben teheti, alkalmat a szórákozásra. Ha még ezután is marad a tanulónak ideje, pedig jut jókora! Buzdítsa jó és hasznos dolgok olvasására, s ha kellő intelligenciája van, azok fölül beszéljessen vele. A gyermek mindig nagy örömmel mondhatja el az olvasottakat, kivált szülőinek. Általában a gyermek tudásvágyának okos, mérsékelt kielégítése a gyermeknek nagy örömet okoz és reá nézve igen üdvös. Ezt magam is, mint szülő, mindig nagy lelki örömmel tapasztalom.

A kötelességteljesítés házi ellenőrzéséről sokat lehetne összeírni. De a ki az ifjuság hajlamaival és fejlődése menetével ismerős, az tudja, hogy a gyermek lelke nyitott könyv. A tanulót nagyon könnyű ellenőrizni. A kis diák még nem diplomata. Egynek éppen olyan és ugyanannyi a fogása mint másnak. Csak feltétlen hitelt ne adjunk nekik és sarkokban legyünk: egyszeri-kétszeri „próbarászedés” nem sikerülése esetében nagyon könnyen ellenőrizhető a tanuló.

C) Hogy a szülő a gyermek tanulmányi és erkölcsi fejlődésének és nemesedésének ismerője lehessen, kellő időben és sokszor lépjen összeköttetésbe az iskolával, hogy így szülő és tanító kicserélhessék megfigyeléseiket s eredményesnek ígérkező intéz-

kedéseket lehessen életbe léptetniök, még mielőtt a tanuló erkölcsileg vagy tanulmányilag sülyedne. A szülői ház és az iskola gyakori érintkezése alapján megismerethetjük a család szellemét, nevelési elveit és eljárásait. Ha mindezeket helyeseknek ismertük fel, ezek iránt a szülőket megnyugtathatjuk, ha pedig a nevelési elv és felfogás hibás, vagy ha a tanuló egyenesen fonák házi nevelésben részesül, ez iránt a szülőket felvilágosítjuk, az iskolai nevelésben pedig e körülményre figyelemmel vagyunk s a hátrányokat orvosoljuk. Csak így tudhatjuk meg, hogy a szülők ellenőrzik-e a gyermekeket, hogy egyáltalában részesülnek-e azok házi nevelésben, hogy helyeznek-e szülők fontosságú ezeket gyermekeik tanulmányi és erkölcsi állapotának mikéntjére, hogy tehát érdeklődnek-e vagy nem?! Akárhány szülő van, a ki, fájdalom, a legcsekélyebbet sem törődik gyermeke iskolai állapotával. Nekik mindegy: akár haladnak gyermekeik, akár nem. Panaszainkra legtöbbszörre így felelnek: „Az apjok sem volt jobb.“ (Sic!) Vagy: „Ha én megéltém, majd a gyerek is megél valahogy.“ Az ilyen dőre, veszedélyes felfogás ellenében derekasan síkra kell szállani. Tudja meg a szülő, hogy ma-napság már nem rőf számra mérik az embert. Mindenkitől, ki tisztességes társadalmi állásra tart igényt, műveltséget és tanultságot követelnek. Vannak túlszigorú szülők is. Gyermekek legcsekélyebb kifogásoltatása esetében zsarnokok, szinte kegyetlenek. Ettől is óvni kell a szülőt, kit világosítsunk fel, hogy gyermekét terrorizálni nem szabad, mert különben kiöli az önállóságot és téveteggé válik gyermeke, kinek így félenkké, nyugtalanná teszi lelkét, a mi később nagy megrázkódásokat idézhet elő lelki állapotában. Az arany középút itt is a leghelyesebb.

Ne legyen a szülő mindenre szemet hunyó sem; ne túlelnéz, de ne rabiatus sem. Ne pusztítsa el a megfélemlítés által az erkölcsi szabadság fejlődő bimbóit. A gyermek lelki világa olyan, mint a délégálji növény. Ahhoz okosan kell nyúlni, azt szeretettel, tapintatosan ápolni, óvni. Ha dudvára akadunk, le kell azt nyesni; de jól vigyázva, ne hogy az ép növényt sértsük meg. A szülők a gyermek szilaj természetét szelidítsék, rossz hajlamaiknak táplálékot ne nyujtsanak, őket minden rosszra vezető alkalomtól gondosan óvják meg. Nemes érzésűekké, emberszeretőkké, vallásosokká és erkölcsösökké neveljék gyermekeiket. Kísérjék figyelemmel gyermekeik haladását. Ha hanyatlottak, mutassák meg, hogy ez nekik nem tetszik. A gyermek csakhamar rájön, hogy változtatnia kell a dolgán, ha szülőinek szeretetét bírni akarja. Ha pedig a gyermek örömdetesesen halad a tudományban és fejlődik nemes erkölcsben, akkor a szülő buzdítsa, lelkesítse; mutassa, hogy ez neki mily nagy öröm! Csak így lehet értelme, hogy a tanító emlegeti a növendékek előtt, hogy szüleik számtalan jótéteményét csak kifogástalan magaviselet, szorgalom és előhaladás által hálálhatják meg, s hogy a szülők legigazibb öröme és boldogsága gyermekeik haladásában, előmenetelében, jóságában rejlik.

Végül: a szülők ne csak felügyeljenek gyermekeikre, hanem előszeretettel foglalkozzanak is velök. S a menyire csak lehetséges, ne bízzák másra gyermekeik nevelését, ne még csak a felügyeletet sem. A tisztos félelem, mely a szülők irányában nyilvánul és a természetes tisztéleten alapszik, nem különben a gyermeki szeretet oly tényező, melyek révén igazi hatást s egyenlő eljárással mellett is legsikeresebb eredményeket a nevelésben csak a szülő képes teremteni.

Dortsák Gyula.

Közmondások.

Közmondások, példabeszédek, jeles mondások, bölcs mondások s több hasonló elnevezések alatt oly rövid és velős mondatokat értünk, melyek valamely élettapasztalást, életszabályt, igazságot, jó tanácsot s efféle fejeznek ki, melyek mindannyian érdemesek arra, hogy tudásuk közös kincsünké váljanak.

Már maga a leghasználtabb elnevezés: közmondás azt látszik kifejezni, hogy azokat minden rendű és rangú emberek közösen, szájról-szájra adva használják beszédeik közben, mert többi elnevezései után itélve jó példával szolgálnak, jeles dolgokra tanítanak s bölcsőbbekké tesznek, ha velük élünk. Salamon király bölcs mondásaiért érdemelte ki sokat mondó „bölcs“ előnév. Hány bölcs uralkodó, hány férfiú választá élete vezérszilágául egy-egy jeles mondást? Hány ember élete szabályozója lett egy jól választott közmondás? És hányan vannak embertársaink között, kiket az alkalmoszerű példabeszédek önmérséklésre intve, oly dolgok elkövetésétől tartottak vissza, melyeknek meg nem történte felett csak mindig örülni fognak.

Közmondások maradtak fön a letűnt nemzetek életéből, de megtaláljuk az élő nemzetek régebb és újabb példabeszédeit is, miként költészetét, dalait, mint a melyek elárulják a népek egyéniségét, lelkületét, szokásait, erkölceit, melyeknek kebelében keletkeztek. Becsességüket igen korán fölismerték s már a görögök foglalkoznak a közmondások egybegyűjtésével. Ezután más nemzetek sem engedték e nemzeti kincsöket parlagon heverni, hanem gyűjtögettek össze, s méltatták különböző szempontokból értéküket ugyannyira, hogy a közmondásoknak egy kis irodalma keletkezett. A magyar közmondások gyűjtésével is már ez ideig is többen foglalkoztak, legújabbán Sirisaka Andor tanító Pécsen, mi felett örömlünknek adhatunk kifejezést. A bölcs mondások sokra, igen sokra tanítanak. Megkísértettem a magyar közmondások egy részét külön csoportokba beosztani a szerint, a mint rendre, türelemre, barátságra, mértékletességre, igazságra, munkára, szorgalomra, magunktartására az életviszonyok között, erkölcsi magaviseletre, bánásmódra, egészségre, tisztaságra, szép szóra v. tetre, szerencsére, emberbecsülésre, önismeretre, takarékságra, bizalomra figyelmeztetnek, intenek, tanítanak; de abban hagytam az osztályozást látva, hogy azok számtalan életviszonyra, erkölcsi jóra buzdítanak. Láttam, hogy egy dologra nem csak egy modorban és alakban tesznek figyelmessé, de különbözőképpen. Például mint serkentenek munkára, szorgalomra: „Ki rest a munkára, felkopik az álla. Míg nappal van munkálkodjál. Munka után édes a nyugalom. Nem sok kalácsot eszik, ki a dolgot kerüli. Megtanítja a szükség a restet dolgozni. Rest béres gyakran nézi a napot. Nem hosszú a nap, kinek sok a dolga. Rest kétszer fárad. Rest embernek sok ünnepe vagyon. Nincs gyümölcsözőbb a munkás tenyérenél. Szorgalmas ember nem utal holnapra. Rossz gazda, ki maga házán egy szeget faragni nem tud. Rossz gazdaszony, ki a ház körül dolgot nem talál.“ E csoportba vehetjük még: „Ki korán kel, aranyat lel. Jó gazda korán kél, későn fekszik. Hajnali óra vezet a jóra. Az idő eljár, senkire nem vár. Az eltöltött idő, soha vissza nem jő.“ És mivel a közmondások oly sok oldalulag és sok alakban képeznek s oly tágas mezőn, mint az élet, vezérelnek s jó tanácsokkal látnak el, okoskodásom oda megy ki, hogy tanítsuk azokat az iskolában tanítványainknak s lássuk el őket bőségesen ezekkel is, mert azok igazán az életre tanítanak, mivel eredetök is onnét való.

Tanította és tanítja a példabeszédeket minden tanító, ki pályáján körültekintve, sikeresen óhajt működni. De ezért ajánlom ismét: tanítsuk nagyobb terjedelemben, több figyelemmel, legyünk több bizalommal azok iránt, melyek a beszédnek a savát képezik s a miket csakugyan úgy képzelek a nyelvben, mint az ételben a sót, a fűszert. Tanítsuk, alkalmazzuk minden tantárgy kapcsán, mert találni fogunk minden tantárgy keretébe illő közmondást. Peres „Beszéd-értelemgyakorlatok” című vezérkönyvében a megérdemelt helyet juttatja a közmondásoknak, s ez igen emeli az új mű becsét. Láttam Mayer Miksától a magyarok történetében is egy pár helyt alkalmazva s hallám, midőn a vizsgálaton a gonosz Vidre, Salamon király tanácsossára, oly sokat ígérőleg, helyes felfogással mondá a tanítvány, midőn Vid Mogyoródnál a csatában elesik: „A ki másnak vermet ás, maga esik belé.” Használjuk fel a közmondásokat legkivált a nevelésnél, melyre inkább alkalmasak, hogysém tárgyismeretre. Bizonyosak lehetünk, hogy az iskolára ama vád, hogy nem eléggé nevel, úgy illeni nem fog, ha tanítványunk olykor böles mondásokat is idéz a szülői háznál s azokhoz alkalmazkodni is fog. Tanítványainkat önmérsékletre, munkára, szorgalomra, helyes magaviseletre, tisztaságra, bánásmódra, rendre s több effélékre oktadjuk általuk. Mennyi csak az erkölcsi intelmi szabály e jeles mondásokban. Csak az utat találjuk el, mikor használjuk és alkalmazzuk? Használjuk előbb szószertint, később átvitt értelemben. Sokszor mint igazságot vonjuk le egy elbeszélésből, máskor mint buzdító jelszót használjuk fel tanítványaink egy jó példadadásából levonva, olykor mint erős intelmet hangoztasuk egy hallott vagy épen látott esetből kifolyóan. S a hol elégnék látszik a buzdításra vagy megfenyítésre egy rövid perez, ott egy jól alkalmazott közmondás fogja megtenni a hatást. Minél több közmondást emléztünk be, annál többet és többször fogjuk alkalmazni s igen gyakran éppen az alkalomhoz legtöbbet mondó, legáltalább közmondás fog eszünkbe ötleni. Olykor meg a tanítványok fogják a helyzethez illőt suttogni vagy felszólításunkra elmondani.

A közmondásokat a mondottakból sejtethetőleg nem önálló tárgyként akarom tanítani sem pedig úgy tárgyalni, mint valamely olvasmányt, t. i. egy olvasmány tárgyalási órán egy rakást olvasatni, értelmezni, minő sorrendbe az olvasó-könyvekben összeírva vannak. Mindig

alkalomszerűleg vegyünk egyet-egyét fel a mint tárgyunkhoz illő. Vagy alkalmazzuk a felmerült fegyelmzésnél, figyelmeztetésnél, rendre, barátságra útasításnál, intésnél, büntetésnél, rossz feleletnél, hanyagságnál, valamely erkölcsi fogyatkozásnál. A könnyebb értelműeket mint tételt írásbeli dolgozatra tűzzük ki, melyről a tanítványok egy kis elbeszélés-felét írják. A mondattan tanításánál mint mintamondatok veendőek fel s minthogy így maga a közmondás mint mondat többször elmondatik a bonczolgatás alatt, a többszöri ismétlés által a mondat megismerése mellett a növendékek egy közmondás birtokába is jutnak, melynek megint meglehet az életre is kiható szerepe. Különösen ajánlom a közmondásokat mint lemásolandó mondatokat, vagy a diktandó írásnál. Tehát az írás órán is igen jól felhasználhatók. Míg a növendékek egyszer vagy többször leírják, van elegendő idő arra is, hogy a példabeszéd értelme fölött gondolkozzanak s némileg emlékökbe is vessék. Erre a tanítványokat figyelmeztetjük és serkentjük is. Értelmét egytől mástól kérdezzük is. Szóval itt is arra törekszünk, hogy minél könnyebben maradandó sajátjuk legyen. E mondatok különös becsűvel is bírnak, érdekesebbek is lesznek a tanítványok előtt s a másolás sem leendő a lélek unalmas munkája. Mennyivel többet érnek ily mondatok írásával foglalkozni, mint az ilyszerűekkel: a kutya ugat, a macska nyávog, a ló fut, a madár repül, mint a melyek gondolkozni valót nem adnak, mint a melyeket a gyermekek még iskolába járás előtt tudtak. E példabeszédek az emlékezetben tartásra is érdemesek, mert gondolkozni igazságuk felett mindig lehet; így az az emlékezet gyakorlására is alkalmas anyagul szolgálnak. Ezért a mit a tanító a táblára felirt, hagyja ott huzamos ideig, hadd lássák, olvassák többször a tanítványok s vessék emlékökbe maradandó szellemi kincs gyanánt, melyek mint igazi magyaros kifejezések a nyelvképzést is hathatósan támogatják. Gönczi is ajánlja 12-ik fali olvasó táblájáról, hogy a tanító sokáig a falon ki-függesztve tartsa.

A jeles mondásokat ekként alkalmazva, tanításunkat is olykor változatosabbá varázsoljuk, megélénkítjük, érdekesebbé tesszük.

Vajha lelkesítenének e sorok, miként a közmondások jó tettek.

Vásárhelyi Gyula.

T Á R C Z A.

Az élvezeti szerekről.

(Folytatás.)

A szeszes italok hatását az emésztésre a kolozsvári egyetem élet- és szövettani intézetében Dr. Bikfalvi Károly m. tanár állatokon végzett kísérleteken tanulmányozta. Az ő, valamint mások kísérleteiből, röviden összefoglalva, a következő tények vonhatók le. Bikfalvi szerint a borszesz hatása a gyomoremésztésre még kis mennyiségben sem mondható kedvezőnek. Ugyanis az állatok egyenlő idő alatt valamennyi kísérletben, midőn borszeszt kaptak, mindig kevesebbet emésztettek meg a gyomrukba vitt tápszerekből, mint akkor, midőn azokat csak lepárolt vízzel nyelték le. Különösen késleltetve volt a fehérjében dús tápszerek (hús) megemésztése. Egészen hasonló eredményre vezettek Masanori Ogata japáni orvosnak a müncheni egészségügyi intézetben pálinkával végzett kísérletei is.

Hogy az ember gyomoremésztésére miképen hat a borszesz, még eddig kevés kísérleti tapasztalat van. Lehet, hogy főleg felnőtteknél, a megszokás miatt kevésbé zavarja az emésztést, mint állatoknál, de hogy semmi esetre sem kedvező, kitünik Kretschy és Buchner vizsgálataiból. Kretschy gyomorsípolyos nőn tett vizsgálatokat és azt tapasztalta, hogy a borszesz a gyomoremésztést lassította. Buchner is emberen tett kísérlet alapján ugyanezt mondja.

A sör Bikfalvi szerint állatoknál még kis mennyiségben is késlelteti a gyomoremésztést, nagyobb mennyiség pedig határozottan rosszabbá teszi. Hasonló eredményre jutott Ogata is és Buchner embereken tett vizsgálatánál. A sörnek emésztés késleltető hatását nemcsak a benne levő borszesz idézi elő, hanem még a benne foglalt kivonatanyagok és sók is, mely utóbbiak mint

közönbős sók a gyomornedv szabad savát elvonják, a minek következtében a gyomoremésztés lassítatik.

A borok összetétele igen eltérő, csak szesz-tartal-muk is 4—25% között ingadozhat, ennél fogva hatásuk az emésztésre szintén különböző. Buchner szerint a vörös és édes borok kedvezőtenébbül hatnak a gyomoremésztésre, mint a könnyű fehér borok. Bikfalvi szerint a fehér és vörös borok kis mennyiségben az állatok gyomoremésztését nem zavarják, sőt egyes esetekben elő is segítik, nagyobb mennyiségben pedig, ép úgy mint a sör, a borok is késleltetik a gyomoremésztést.

Összefoglalva e tényeket, kitűnik, hogy a szesz-italok, főleg pedig a pálinka és sör a gyomoremésztésre nem hatnak kedvezően. Ennél fogva az említett kutatók szerint a pálinka mint „apetitorium,” és a sör élvezete az emésztés előmozdítása szempontjából nem ajánlható, hanem felesleges, sőt káros is.

A szesz-italok összehatását illetőleg azonban elfogadhatjuk a legtöbb hirneves physiologus azon nézetét, hogy kis adagban élvezve, különösen ott, a hol muló nélkülözésről vagy táplálékhiányról van szó, vagy a hól megerősítő tevékenységet kell kifejteni, vagy a betegségben a test szöveteinek igen gyors fölhasználását kell megakadályozni, megbecsülhetlen hatású lehet; azonban m g-szokásképen és e mellett még nagyobb adagban élvezve, túlingerlés által az idegrendszert és az emésztési szervezet tönkre teszi és alá ássa úgy a testi mint a lelki erőket.

Lássuk már most az élvezeti szerek második nagy csoportját. Ez szintén igen sok tagot foglal magában. Valamennyi ható anyagként egy narkotikumot tartalmaz. Ezen narkotikumtól függ az élvezeti szer beése. Vannak olyanok, a melyek nemcsak hogy ártalmára lennének a szervezetnek, hanem azon mennyiségben élvezve, a mint az illető élvezeti szerben a használatnál előfordulnak, még előnyére válnak a szervezetnek, különösen az emésztési folyamatnál; de vannak olyanok is, a melyek már kis adagban is közönséges körülmények között méregként hatnak és csakis a megszokás teszi a szervezetre nézve elviselhetőkké, természetesen a később beálló testi és lelki működésekben mutakozó zavarok rovására.

Első sorban a nálunk leginkább elterjedt narkotikus élvezeti szereket a theát és a kávét kell említenünk. Előre boosáthatjuk, hogy ezek sokkal kevésbbé ártalmas élvezeti szerek, mint az alkoholos italok. Ezek nem hatnak bémítólólag, hanem minden testi és lelki megerősítésnél előnyünkre válnak. Azon mértékben, a mint élvezzük, az emésztési folyamatot is, nem hogy hátráltatják, sőt inkább elősegítik. A mértékletlenség veszélye sincs ezeknél oly mértékben jelen, mint a szesz-italoknál. Lehet ugyan, hogy egyeseknél a kávé és thea ivás mértékletlensége kellemetlen utóbajokra és talán megbetegedéshez is vezet; de ez esetekben is az illetőket könnyebben le lehet szoktatni a kávé és thea ivásról, mint a megrögzött alkoholismusban szenvedőket e szenvedélytől. Az orvos tapasztalata szerint a kávé és thea ivásának tilalma sokkal inkább be lesz tartva, mint az alkohol ivásé. Az ember sohasem lesz annyira rabja a kávének vagy theának, mint az alkoholnak. Az se fordul elő, hogy a kávé vagy thea-ivás valakit beszámíthatlan állapotba hozott volna, vagy még büntetttre vitt volna.

Úgy a kávé mint a thea egy és ugyanazon ható alkatrészszel bír és ez a coffein vagy thein. Igen közeli összefüggésben áll a coffein egy a szervezetünkben soha sem hiányzó és fontos alkotó részével az ugynevezett xanthinnel, a mely egy légenygazdag, jegeces vegyület képez. Már ezen együvé tartozás is a kávé és a thea előnyére szól.

Feltűnő és meglepő jelenség az is, hogy a világ-részek összes népfajai egymástól teljesen függetlenül ki tudták keresni maguknak azon növényeket és növényrészeket, a melyek coffeint tartalmaznak, holott a coffein se szaga, se ize által nem árulja el magát. A mint az arabus a kávébabban, úgy a a chinai a theában, Középfriká ősnépe a cola-dióban (*Cola acuminota*), a délafrikai a bokortheában, Délamerika lakója a paraguaytheában (*ilex paraguayensis*), Északamerika indianusa az apalacentheában találta meg a coffeint. Az említett népek mind élvezik a vidékük nyújtotta növény forró víz kivonatát, és mi talán valamennyit, ha hozzá jutunk.

(Vége köv.)

Dr. Koch Ferencz.

PAEDAGOGIAI ESETEK

46. Miért üldözi Lidi a macskát? Lidi még csak két éves, tehát nem vén leány, mit bizonyít az is, hogy folytonosan hadilábon áll a macskákkal. Eteleket kidönti, bundájoknál fogva tovább lodítja, sőt meg is veri. Az ily barbár szokás minden gyermeknél, de legkivált leánykánál, méltán eshetik kifogás alá, mert (sem több, sem kevesebb) szivtelenségre mutat. E szivtelenséget jelen esetben a szülék részéről történt gondatlanság szülte. Lidi, ugyanis, mint akármelyik más gyermek, némi ételből és gyümölcsből többet kívánt, mint a menyinyit a mértékletesség megengedett volna. Szülei ilyenkor hol egy, hol más fillentéssel ütötték el a dolgot. Legtöbb eredménye volt annak, ha így szóltak: „Elviszi a picizt!” Ha ezt hallotta, vége volt minden további nyafogásnak és kunyorálásnak. De lassanként vége lett a macskák iránti szeretetének is. És ez természetes. Azok a „csunya állatok” sok élvezettől fosztották meg és sok szomorú órát okoztak neki. Nem volt tehát semmi oka, hogy amaz állatok iránt, továbbra is jó indulattal, szeretettel viselkedjen. Ennyi az egész.

Hogy kis Lidit e hibáról okvetetlen le kell szoktatni, önként következik. De hogy melyik lenne az az eszköz, a mely biztos sikerre vezetne, csak az mondhatná meg, s mondja is meg, kinek egy másik ily esetben tapasztalata van.

Szentgyörgyi Lajos.

47. A nép megérti a törvényt. Tanítóskodásom első évében történt. A tanév kezdetét veszi; bizalmas beszélgetések és ismerkedések között számba veszem beiratkozott tanítványaimat, s kijelölöm mindenkinek helyét. Midőn így elrendezem őket, látom, hogy egynéhány apróság fenmarad, kik a padosrok között várják, hogy ültessem le őket is. Tudtam, hogy ezek az ugynevezett „lógók.” Óra közben haza nem küldöm, hanem leültetem a pódiumra. A mig én tanítványaimmal foglalkozom, a kicsikék egy része helytelenkedik, más része alszik, a tanításnak nem kis zavarására. Óra végétével figyelmeztetem azon tanítványaimat, kiknek ezen kicsikék testvéreik voltak, hogy ne hozzák többet iskolába testvéreiket, mert a tanítást zavarják. Ők még nem iskolába valók.

Délután, egy kivételével, nem is hozott lógót. Most ezt külön, újra figyelmeztetem, hogy ne hozza fel testvérét. Más nap, harmad nap rendeletem daczára mégis felhozza. Midőn kérdést intézek hozzá, hogy miért hozza fel kis testvérét, holott én meg nem engedem, ezt felelé: „Édes apám parancsolja.” „En meg azt parancsolom, hogy többet ne hozd fel. Érted?”

Másnap reggel, midőn iskolába megyek az udvaron áll az én kis „lógóm” apjával együtt. Kezében könyv, oldalán palatábla. Köszönünk egymásnak. „Hát miért

csapta ki az én kis fiamat az iskolából? kérdé elég fenghangon az apa. Látva a nehéz idő közeledtét, így szólék: „Dehogyan csaptam ki, hiszen nem is tanítvány; ő még kisesi fiú, nem iskolába való.“ „De már csak adjon neki helyet.“ „Nem tehetem.“ Röviden elmondta, hogy miért: a törvény is tiltja; a tanítást zavarja; hely nincs; aztán a kicsinek is árt, ha az ember nem foglalkozik vele; elunja magát, elalszik stb. „Vegye csak fel, jó gyermek ez.“ Volt az egyhangú válasz. „Nem tehetem kérem semmi szín alatt.“ „Nem teheti?“ „Nem.“ „De csak lógónak, nem baj, ha semmit sem tanul.“ „Kérem, nem tehetem.“ „Nem, mert nem akarja, hanem megmutatom én, hogy be fogja venni.“ „Van önnél nagyobb úr is, parancsolnak az úrnak is.“ „En ezeket igen jól tudom. Ajánlom magam.“ Be mentem tanterembe.

Gyermekét, a lógót, nem küldötte többé iskolába, vártam, hogy honnan fogja kieszközölni a parancsot. Telt, mult az idő. Egy alkalommal találkozom, néh. b. e. Váradi Károly tanfelügyelővel s elmondja, hogy az említett apa nála volt orvoslást keresni. Természetesen elutasította kérésével. Helyeselte eljárásomat. És az én emberem azután még csak nem is haragudott reám, sőt nem egyszer előzékenységet tapasztaltam részéről.

Elek Gyula.

EGYESÜLETI ÉLET.

Meghívó. A kolozsmegyei tankerületi tanító-testület folyó évi közgyűlését Kolozsvárt, október 29., 30. és 31-ik napjain tartja meg, melyre a tanító-testület tagjait s az érdeklődőket tisztelettel meghívja, a tanító-testület központi választmánya nevében: Kolozsvárt, 1890. szeptemb. 20-án. Nagy Kálmán, tanító-testületi elnök. *Elek Gyula*, tan.-test. titkár. Október 29-én este fél 7 órakor előértekezlet a városi polgári fiú-iskola helyiségében. A közgyűlés tárgysorozata. Első nap, október 30-án, délelőtt 9 órakor a közgyűlés kezdete a városház nagy termében. 1) Hymnusz, éneklí a tanítóképezde dalköre. 2) Elnöki megnyitó beszéd. 3) Titkári jelentés, felolvassa Elek Gyula tanító-testületi titkár. (Ezzel kapcsolatosan jelentés a De Gerando Antonina felsőbb leány-isk. igazg. nő adományából a következő pályátételre: „Mik lennének azok a leggyakorlatibb módok és eszközök arra nézve, hogy a gyermekek már az elemi iskolában elriasztassanak a pálinka-ivástól?“ beérkezett művekről). 4) Bizottságok kiküldése: a) a könyv- és irattárnak, b) az egyesületi közpénztárnak, a „Tanító-testületi segély-, a „Váradi Károly-, az „Eötvös- és „Tanszertár-alap“nak, c) a „Család és Iskola“ pénztárának megvizsgálására, d) a nyilvános tanítások meghallgatására, e) a tisztújításra vonatkozó szavazatok beszédésére. 5) Felolvasás (d. e. 11 órakor); tartja Kozma Ferencz, kir. tanfelügyelő. Második nap, október 31-én, d. e. 8—9 óráig nyilvános tanítást tartanak: a) az Augusteumi róm. kath. elemi népiskola I. osztályában Incze Károly, tanító; b) az unitárius leányiskola V., VI. osztályában Gutkovszki Józsa, tanítónő. D. e. fél 10 órakor a közgyűlés folytatása a városház nagy termében: 1) Szózat, éneklí a tanítóképezde dalköre. 2) Jegyzőkönyv felolvasás és hitelesítés. 3) Tisztviselők leköszönése, korelnök-felkérés. 4) A szavazatszedő bizottság jelentése s az új elnök székfoglalása. 5) Bizottságok jelentései: a) a könyv- és irattárról; b) az egyesületi közpénztár, „Tanító-testületi segély-, „Váradi Károly-, „Eötvös- és „Tanszertár-alap“-ról; (kapcsolatosan a jövő évi költségvetés tárgyalása); c) a „Család és Iskola“ pénztárának megvizsgálásáról; d) a nyilvános tanításokról. 6) Felolvasás, (d. e. 11 órakor); tartja Schwarczel Ádél, tanítónő. 7) A tanító-testület új alapszabályához alkalmazott „Ügyrend“ tárgyalása. 8) In-

dítványok. Délután: A m. kir. javító-intézet megtekintése. (Indulás fél 3 órakor a felsőbb leány-iskola helyiségéből.) *Megjegyzés.* Október 30-án déli 1 órakor társas ebéd a „Stadler-kert“ helyiségében. Egy teríték 1 frt. 50 kr. Jegyek válthatók Hollitzer Nándor tanítónál.

A kolozsmegyei tanító-test. közp. választmánya m. hó 20-án rendk. ülést tartott Nagy Kálmán elnök vezetése mellett. Az ülésen a következő ügyek nyertek elintéztést.

1. A De Gerando Antonina, felsőbb I.-iskolai igazgatónő adományából kitűzött e tételre: „Mik lennének a leggyakorlatibb módok és eszközök arra nézve, hogy a gyermekek már az elemi iskolában elriasztassanak a pálinka ivástól?“ beérkezett két pályamunkáról, az adományozó elnöklete alatt működött bíráló-bizottság jelentését Schwarczel Ádél olvasta fel. A jelentés szerint a jutalmat a két pályázó között egyenlően meg kell osztani. A választmány ezt a javaslatot elfogadta s elhatározta, hogy a jelíges levélkéket a közgyűlésen bontsák fel. A bírálatot annak idejében közölni fogjuk.

2. A f. évi okt. 29-, 30- és 31-én tartandó évi közgyűlés rendezésére kiküldött bizottság (elnök, titkár és a két jegyző) nevében a titkár előterjesztette a közgyűlés programját. A választmány az előterjesztett közgyűlési tárgysorozatot kevés módosítással elfogadta, s megbizta az elnökséget annak kinyomatásával s szétküldésével. E meghívót és programot fentebb közöltük.

3. A „Család és Iskola“ 1889. évi pénztári számadásának megvizsgálásáról Fazakas J. és Pausinger S. adtak számot. A számadást rendben találták.

4. A könyv- és irattárt Benedk J. és Kovács J. választmányi tagok vizsgálták meg. A felolvasott jelentésből örömmel vette tudomásul a vál. a könyvtár gyarapodását. A könyvtár újra rendezését Dézsi László könyvtárnok ez évben bevégezte. Az irattárt Elek Gyula titkár kezelte; a vizsgálók úgy itt, mint a könyvtárnál gondos kezelést tapasztaltak.

5. Az egyesületi pénztár, valamint az ezzel kapcsolatosan kezelt „Segély-, „Váradi Károly-, „Eötvös- és „Tanszertár-alap“ számadásainak felülvizsgálatával Iszlai M. és Sólyom J. voltak megbizva. A vizgálatról felolvasott jelentés szerint az egyes alapok jelentékenyen gyarapodtak az év folyamán. Sajnálattal vette azonban tudomásul a választmány azt, hogy az évi tagsági díjjal, a tanítótestület tagjai közül sokan hátralékban vannak. Reméljük, hogy a tagok ismert buzgóságoknál fogva rajta lesznek, hogy a hátralékos tagsági díjakat a közgyűlésig befizessék s így lehetővé tegyék, hogy a pénztári számadás minden hátralék nélkül zárassék le ezen egyesületi évről.

Ugyanezen jelentésből megtudtuk, hogy tanítótestületünk tagjai sorából az „Eötvös-alap“-nak, tekintve ez alap fontos hivatását, kevés tagja van. Valóban óhajtandó lenne, hogy a tagok száma ez alapnál évről-évre fokozatosan gyarapodjék.

Meghívás. A kolozsmegyei tanító-testület bánffy-hunyadi köre folyó évi második rendes gyűlését Kis-Sebesen, az Emke népiskola helyiségében tartja meg okt. 6-án (hétfőn) délelőtt $\frac{1}{2}$ 11 órakor, melyre a tagokat tisztelettel meghívjuk. Tárgysorozat. 1. $\frac{1}{2}$ 11 órától 11 óráig nyilvános tanítást tart a kis-sebesi Emke. népiskola II. oszt.-ban a beszéd- és értelem gyakorlatból Makfalvi Ferencz. A növendékek mind idegen ajkúak. A tanítást követi annak megbírlása. 2. A gyűlés megnyitása és a mult gyűlési jegyzőkönyv felolvasása. 3. Elnöki előterjesztések. 4. Pénztárosi előterjesztés és a nyilvános tanításról szóló jelentés. 5. A közp. választmány által megküldött ügyrend-javaslat tárgyalása. Előadó Koleszár Lajos. 6. Vitatételek a földrajznak rajzoltató módszerrel való tanításáról. A tételek és javaslat közvételtek a „Család és Iskola“ 1889. évi 18. számában. Je-

lenleg a befejező tárgyalás tartatik és vita alá jó a 3, 4, 5, 6 és 7. tétel. Előadó Kovács Dániel. 7. Nehány elcni iskolai földrajz összehasonlító ismertetése, előadja Makfalvi Ferencz. 8. Jövő gyűlés helyének, idejének, tárgysorozatának megállapítása. 9. Indítványok előterjesztése, tárgyalása. Az indulás. Kis-Sebesre a tagok Bánffy-Hunyadról a személyvonattal 10 óra 5 pcor indulnak és Kis-Sebesre 10 óra 22 pcor érkeznek meg. Ugyanezen személyvonatot használhatják a vidéki tagok is. Kis-Sebesről vissza lehet indulni délután 6 óra 20 pcor szintén a személyvonattal. Közébed és a bánya megtekintése. Gyűlés után közébed lesz. Ebéd után a kis-sebesi nagy gránitkő bánya és az abban levő munkálatok lesznek megtekintendők, mit az illető vállalat tulajdonosai szivesek voltak megengedni. Ez utóbbi pont is kiváló érdekű, s a tagok figyelmébe ajánljuk. Kérjük mindazon tagokat, kiknek még tagdíj hátraléka van, e gyűlésre az illető összegeket elhozni sziveskedjenek, mivel a pénztáros ott is azonnal átveheti és nyugtázhatja. Bánffy-Hunyad, 1890. szept 24 én. Kovács Dániel, köri elnök. Vincze Ferencz, köri jegyző.

I R O D A L O M.

A jó gyermek könyve. Erkölcsi elbeszélések és szabályok. Elemi iskolák I. és II. osztályai számára. Irta *Boros György*. Ára 20 kr. Lehmann és Báldi bizománya. Kolozsvárt, 1890.

Hosszu idő óta hangzik a panasz, hogy népiskoláinkban a vallás-tanítás a kívánalmaknak nem felel meg, mert a kis gyermeket már a két alsó osztályban mindjárt vallásra akarják tanítani, holott tekintélyes paedagogusok kimutatták annak nemcsak czélszerűtlenségét, de káros következményeit is. A gyermeket nem lehet mindjárt a vallás-tanítás kedvéért emberre tenni, mert Rousseau szerint: „A természet akarja, hogy a gyermekek, gyermekek legyenek, mielőtt emberek lennének.“ Tehát a vallás-tanítással is csak ott kell kezdenünk a dolgot, mint egyéb tárgyakkal. A gyermek környezetéből kell kiindulnunk s szemléleti uton, paedagogiai elvek szerint kell hatnunk a gyermek érzelmeire. A természet a gyermeket érző szívvvel és lélekkel áldotta meg. Első dolgunk tehát, hogy ezek ne maradjanak parlagon, hogy azokban rossz hajlamok és vágyak ne üssenek tanyát, hanem keltsük életre bennök a vallásos érzést, s nemesítsük az erkölcsi jellemet. Erre nézve pedig az első lépés nem a „Miatyánk“ s a hitcikkek tanítása, hanem rövid elbeszélések a szülői, testvéri szeretetről; továbbá a becsületességről, szorgalomról, igazságról. A gyermeki élet körében lehet ezekre példát találni s azokat nekik úgy elmondani, hogy azok által bennök a nemes érzés felébredjen, hogy különbséget tegyenek a jó és rossz között, hogy buzduljanak jó és nemes cselekedetre s irtózzanak a hibák és rossz tettek elkövetésétől.

Ezen iránynak kíván hódolni a kezünk alatti kis mű, melynek ismertetésére azért vállalkoztam, mert meg vagyok győződve, hogy e hiányt pótló kis könyv használatba vétele hivatva van az elemi vallás-tanítás ügyének helyes irányba való terelésére nézve hasznos szolgálatokat tenni. A könyv két részre oszlik. Az első rész, mely az I. oszt. tananyagát képezi, tartalmaz érdekes és világos nyelvezettel írott erkölcsi elbeszéléseket a kis gyermekről, a gondos testvéréről, stb. Nagybárra két gyermeket szerepeltet szerző, Ionát és Árpádot. Ők adnak számot a körülöttök levő események folyásáról; ők szerepelnek előttünk a faiskolában, a virágos táblában, utánzásra méltó példakép oda-állítva az iskolás gyermekek elébe. Ilona, mint nagyobb és már iskolás gyermek, ébreszti fel Árpádban az iskola iránti vonzalmat, úgy annyira, hogy türelmetlenül várja, mint 5 éves gyerek, hogy a jövő évben iskolába mehessen. E példázatból azon értelmetlen szülők is okulhatnak, kik rakoncziatlankodó gyermekeiket e biztatással készítik az iskolába: „Hadd el, mert iskolába adlak s ott majd eliga-

zítja bajodat a tanító úr!“ Ilyenek és ehhez hasonló kis elbeszélések teszik az I. osztály anyagát.

A második rész azzal kezdődik, hogy Árpád az iskolába jut. Találóa van itt az elbeszélésben a gyermekek elébe tárva, hogy miket érez az édes anya, midőn gyermekét a szülői karok közül átadja az iskolai életnek. S igen szép utmutatással szolgál az elbeszélés a tanítónak arra nézve, hogy az új gyereket fogadja gyöngéd szeretettel és atyai gondoskodással s bátorítással.

A második részben levő elbeszélések tárgya a bibliából s az egyháztörténet nagy férfainak életéből van merítve, de azon elv szem előtt tartásával, hogy ezen események és az azokban szereplő férfiak keltsék fel a gyermek rokonszenvét a jó és nemes iránt, valamint ellenszenvét a rossz iránt, s indítsák a hibák és rossz tettek elkövetésének kikerülésére. Szerzőnek tanítási módszere szemléleti, mert a gyermek ismeretköréből indul ki s úgy megy ismeretesről ismeretlenre, látható dolgokról elvont fogalmakra. Az elbeszélések végére vizszatekintő kérdések vannak csatolva, miből látszik, hogy a fősúly a dolgok magvára és lényegére van helyezve. Az emlékező tehetség gyakorlásáról is gondoskodik azon erkölcsi szabályok és kis versek által, melyek az elbeszélések végén állanak. Imái is elég jók, melyeket a különféle alkalmakra összegyűjtött és a könyv végére alkalmazott.

Ennyi dicséretes dolog után meg akarok emlékezni a könyv hibáiról is. Ugy látszik szerző nem mert egészen szakítani a régi iránynyal s ezért követte el ama paedagogiai botlást, hogy az imádkozásra való tanítást a „Miatyánk“-kal kezdi. Szerintem először az apa és anya szemléletéből megkellett volna, hogy tanítsa az Isten fogalmát is, megemlítve röviden, hogy Isten az egész világ ura és teremtője s így az emberiség atyja. A szülők és gyermekek közti viszony feltüntetésével meg lehet értetni a gyermekekkel az Isten és emberek egymáshoz viszonyát. Egyáltalában az imádkozást czélszerűbb más alkalmas imákkal végezni s a „Miatyánk“ tanítást későbbi évekre hagyni, mikor képes a gyermek annak értelmét és szépségét felfogni. A bibliai történetek közül szerző még egynehányat feldolgozhatott volna, például a József történetét a testvéri szeretetet illusztrálására. A hazugságról, e leggyakrabbi iskolai bünről is, megfeledezett, pedig nem ártott volna egy ügyes példázatban ennek is rossz következményeiről a gyermekeket meggyőzni.

E hiányokon különben az ügyes tanító könnyen tud segíteni. Egy második kiadás alkalmával ama nagy bajon is lehet segíteni, hogy az elbeszélések ép oly nagy betűkkel szedessenek, mint a versek. Ugy tetszik szerző ez elbeszéléseket inkább a tanítóknak szánta. Nem baj, ha a gyerekek s még a szülők is otthon olvasgatják!

Ugy hiszem ezek után kimondhatjuk, hogy Boros György theologiai tanár, egyházi és tanügyi irodalmunk e fáradhatatlan munkása, kis könyve megírásával hasznos és derekas munkát végzett. Ennélfogva e hézagpótló kis munkát az iskolák figyelmébe, mint jó tankönyvet; a családok figyelmébe, mint alkalmi jutalom-könyvet, jó lélekkel ajánljuk.

Iszlai Márton.

Beérkezett mű:

Kuttner Sándor: Kis általános földirat. Különös tekintettel a magyar királyságra. A bibliai földirat rövid vázlatával. Emelkedettebb elemi népiskolák felső osztályai és a felső leány- és népiskolák számára átdolgozták *Suppan Vilmos* és *Laukó Albert* tanárok. Huszonnegyedik, a legújabb adatok után kidolgozott, a földgömb kettős rajzával, földrajzi jellemképekkel és az osztrák-magyar monarchia térképével ellátott kiadás. Budapest, 1890. Lampel Róbert kiadása Ára 48 kr. — 15.352—1890. sz. alatt általánosan engedélyezett tankönyv.

V E G Y E S E K

— A hátrálékos előfizetési díjak beküldését tisztelettel kérjük.

— Új tanár. A felsőbb I. iskola tanára dr. Széchy Károly a tud. egyetemhez, a magyar irodalom történelmi tan-zékére r. tanárrá kineveztetvén, helyére a városi iskolaszék m. hó 18-án tartott ülésében Homolya István békés-gyulai polg. fiu- és I.-iskolai tanárt választotta meg.

— A kolozsvári orsz. siket-néma intézethez a val. és közokt. m. kir. minisztr. egy harmadik tanerőt nevezett ki Kaan János tanár személyében. Az intézet növendékeinek száma jelenleg 33. A jövő év folyamán az intézet részére a Kül-Közép-utczában épületet emelnek, a már eddig körül-belül 18.000 frtra menő adakozásokból.

— A méhészet állása hazánkban. Grand Miklós orsz. méhészeti felügyelő az ország méhészetének 1889. évi őszi állapotáról, a kerületi méh. vándor-tanítók által gyűjtött statisztikai adatok alapján, kimutatást állított össze mely föltötte érdekes áttekintést nyújt a méhészet tüzéséről hazánkban. A kimutatás szerint Magyarországon 6 kerületben ugyanannyi méh. vándor-tanító foglalkozik a méh. okszerű tanításával és terjesztésével. Az erdélyrészi 15 megye a VI. kerületet képezi, itt a vándor-tanító Abend András. Közöljük e kimutatásnak e kerületre vonatkozó adatait. Az összes hat kerületre vonatkozókat zárjelben adjuk. A VI. (erdélyrészi) kerületben 1943 községben üzik a méhészkedést (legalább ennyi községből folytak be az adatok), az egész országban 7462 községben. Az 1889. év tavaszán mozgó szerkezetű kaptárokból 9838 (58.498), közöns. köpükben 68.478 (249.097) méhcsaládot teleltettek ki. Az 1889. év őszi mozgó szerkezetű kaptárokból volt 12.161 (70.430), közönséges köpükben 70.621 (272.567) méhcsalád. Termeltetett a kerületben az 1888. évben 2217₃₁ (12.432₃₁) m. mázsa méz, az 1889. évben 2786₈₈ (17.484₁₂) m. m. méz. A méz értéke (métermázsját 30 frttal számítva) 1888-ban 66.519 frt. 30 kr. (372.975 frt. 30 kr.). 1889-ben 83.606 frt. 40 kr. (524.523 frt. 60 krt tett). Az 1888. évben nyeretett 18.355 (72.399₄₁), az 1889. évben 19.121 (89.728₀₉) kiló viasz. A viasz értéke (kilogrammját 1 frttal számítva), 1888-ban 18.335 frt. (72.399 frt. 41 kr.); 1889-ben 19.121 frt. (89.728 frt. 09 kr.). 1889. évi összes méhtermékek értéke (méz és viasz) 102.727 frt. 40 kr. (614.251 frt. 69 kr.) Ha összehasonlítjuk a hat kerületet egymással a következő eredményre jutunk: az I. kerület (Bács-Bodrog, Csongrád, Heves, Jász-N.-K.-Szolnok, Krassó-Szörény, Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun, Temes-és Torontálmegye) összes méhtermékének értéke 170.007 frt. 60 kr.; a II. kerületé (Baranya, Fejér, Győr, Moson, Somogy, Sopron, Tolna, Vas, Veszprém, Zalamegye) 112.588 frt. 49 kr.; a VI. kerületé (Alsó-Fehér, Beszt.-Naszód, Brassó, Csik, Fogaras, Háromszék, Hunyad, Kis-Küküllő, Kolozs, Maros-Torda, Nagy-Küküllő, Szeben, Szolnok-Doboka, Torda-Aranyos, Udvarhelymegye) 102.727 frt. 40 kr.; a IV. kerületé (Abauj-Torna, Bereg, Borsód, Gömör-Kis-Hont, Máramaros, Sáros, Szepes, Ugocsa, Ung-és Zemplémmegye) 95.278 frt.; az V. kerületé (Arad, Békés, Bihar, Csanád, Hajdu, Szabolcs, Szathmár, Szilágymegye) 75.130 frt. 80 kr.; a III. kerületé (Bars, Esztergom, Hont, Komárom, Nógrád, Nyitra, Pozsonymegye) 58.519 frt. 40 kr. E kerületből Árva, Liptó, Turóc, Trencsén-és Zólyom megye nem küldöttek be adatokat. Kolozsmegye termelési érték tekintetében az erdélyrészi megyék között a 4-ik helyen, az ország összes megyei között 22-ik helyen áll. Legtöbb értékre termelt Bács-Bodrogmegye, t. i. 38.226 frt. 50 krra, legkevesebbre Esztergom, u. m. 1.605 forintra. Kolozsmegye termelésének értéke 8909 forint 50 kr. A méhészet egy olyan mellékfoglalkozás, mely leginkább megfér a tanítói hivatallal. Nem kíván nagy befek-

tetést és kevés gondozás mellett jövedelmet ad. A kimutatás mellett megjegyzi a méh felügyelő, hogy a méhészkedést az egyes megyékben sok tanító igen szép eredménnyel és buzgalommal űzi. Melegen óhajtjuk, hogy ez még általánosabb legyen. A méhészeti felügyelő (Grand Miklós, lakik Buziáson) mindazon tanítóknak, kik mint kezdők az alapismereteket addig is megszerezni óhajtának, míg a kerület méh. vándortanítója méhészetüket megtekinti s őket a méhészkedésbe bevetheti, szívesen szolgál egy fizetettel, melyet a földmivelésügyi m. kir. min. utasítása folytán, átvételi elismervény mellett díjmentesen megküld.

— A tanító mint egyházi. Brandenburgban egy tanítót, a ki az egyházi teendői alól magát felmentetni kérte, azzal utasított el a hatóság, hogy tartsa szerencsésjének, hogy egyháznak s Istenének valami módon szolgálhat.

— Népiskola. Breslau elhatározta, hogy ezután nem használja az elemi iskola elnevezést, hanem e helyett népiskola elnevezést használ.

— Tanítónők gyűlése. Folyó évben volt Bajorországban Friedrichrodában a tanítónők első gyűlése, melyen 160-on voltak jelen. Elhatározták, hogy ezután minden két évben tartanak gyűlést.

— Kézügyesítő oktatás. Norvégiában az 1891. évben életbelépő új iskolai törvény megrendeli, hogy a kézügyesítő oktatást minden iskolába vigyék be.

— Gyermekjáték. Gossler porosz közokt. miniszter a nyáron tanfolyamot rendeztetett Görliczb n a tanítók számára az iskoláknál alkalmazható gyermekjátékokból. A tanfolyamra a német tanítókon kívül külföldiek is jelentkeztek.

— Testgyakorlás. Berlinben ez éven kezdve a községi iskolákban, a hol csak lehetséges, két torna órával többet vesznek fel hetenként az eddiginél. E célra egy órát elvesznek az énekből, egyet a német nyelvből.

— Hírlapok. A legújabb kimutatás szerint Németországban 3203 időszakos irat jelenik meg, 221-el több mint tavaly és 474-el több, mint 1888-ban. Aránylag leginkább szaporodnak a tanügyi folyóiratok, melyek 1888-ban 174-ről 190-re s most már 207-re szaporodtak.

— Délelőtti tanórák. Mainzban bevették azt a rendet, hogy a tanulók csak dél előtt menjenek iskolába. Most arra jöttek, hogy a dél előtti 5 óra egymásután rendkívül kifárasztja a gyermekeket s árt az egészségöknek. A szülők kérelmet adtak be, hogy változtassák meg e rendszert a középiskolákban s hozzák be ismét a délutáni tanítást.

— Az oroszok és a német nyelv. Az orosz kormány elrendelte, hogy a középiskolák felsőbb osztályaiban tanítsák a német és francia nyelvet. A francia helyett vehetnek fel a körülmények szerint angol, olasz vagy új görög nyelvet, de a német nyelvet okvetetlen tanítani kell.

— A tanító mint húsvizsgáló. Keleti-Poroszország kormányzója rendeletet bocsátott ki, hogy első sorban a tanítókat szólítsák fel a húsvizsgálás teljesítésére olyan helyeken, a hol húst vágnak s községi orvos nincs. Már jelentkezett is több tanító, kik a jelzet célra szükséges ismeretet a kerületi orvostól, illetőleg valamelyik gyógyszerésztől tanulják meg.

TARTALOM: A gyakorló iskola és a gyakorlati kiképzés. (Vége) Paal Ferencz. — Család és iskola. (Vége) Dortsák Gyula — Közmondások, Vásárhelyi Gyula. — Tárca: Az élvezeti szerekről. (Vége köv.) Dr. Koch Ferencz. — Paedagogiai esetek. Miért üldözi Lidi a macskát? Szentgyörgyi Lajos. A nép megérti a törvényt, Elek Gyula. — Egyesületi élet. — Irodalom: Jó gyermek könyve, írta Boros György ismerteti, Iszlai Márton. — Vegyesek.